

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ TARAFINDAN YAPILMIŞ OLAN MÜZELER

Gürcan SENEM

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi, Tanıtım ve Turizm Daire Başkanı

Türkiye’de kültürel miras bilincinin yaygınlaştırılmasına yönelik önemli adımlardan biri, 2000 yılında Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) öncülüğünde Tarihi Kentler Birliği’nin kurulmasıyla atılmıştır. Bu girişim, yerel yönetimlerin kültürel mirasın korunmasına yönelik yaklaşımlarında belirgin bir dönüşüm sürecini başlatmıştır. Birlik bünyesinde yürütülen deneyim paylaşımı ve farkındalık çalışmaları, tarihî ve kültürel dokuların korunmasına yönelik daha sistemli uygulamaların gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bu süreçte restorasyon projeleri, müze çalışmaları ve kültürel yatırımlar, yerel yönetimlerin temel faaliyet alanları arasına girmiş; kentler yalnızca fiziksel dönüşümün değil, kültürel sürekliliğin de taşıyıcısı olan yaşayan miras alanlarına dönüşmüştür.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği’nin 52 kurucu üyesinden biri olarak, kültürel mirasın korunması ve müzecilik alanındaki çalışmalara erken dönemde ağırlık veren yerel yönetimler arasında yer almıştır. Bu kapsamda 2002 yılında Ahi Evran Zaviyesi restore edilerek müze işleviyle değerlendirilmiş; 2003 yılında Kent ve Mimar Sinan Müzesi hayata geçirilmiştir. 2011 yılında Kayseri Kalesi’nin kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesiyle

kentteki müzecilik çalışmaları yeni bir aşamaya taşınmış; kale içerisinde inşa edilen modern müze yapısına Arkeoloji Müzesi taşınmış, boşaltılan yapı için Paleontoloji Müzesi çalışmaları başlatılmıştır. Başlangıçta tek yapı ölçeğinde yürütülen restorasyon faaliyetleri, zamanla sokak ve mahalle ölçeğinde koruma uygulamalarına, ardından kültür rotalarıyla desteklenen kent ölçeğinde planlamalara evrilmiştir. Yaklaşık yirmi beş yıllık bu süreçte, müzeler kültür öncelikli kalkınma anlayışının temel bileşenleri hâline gelmiş; Kayseri Kültür Yolu ve Turizm Rotaları’nı besleyen önemli duraklar olarak konumlanmıştır.

Bu doğrultuda Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilen müzeler kronolojik olarak aşağıda sıralanmaktadır:

- 2014 – Selçuklu Uygarlığı Müzesi
- 2016 – Millî Mücadele Müzesi
- 2022 – Ahi Evran Esnaf ve Sanatkârlar Müzesi
- 2023 – Veli Altinkaya Basın Müzesi
- 2025 – Koramaz Vadisi Müzesi

Bu müzeler, Kayseri’de yerel yönetim öncülüğünde geliştirilen müzecilik politikalarının somut çıktıları olarak değerlendirilmektedir. Aşağıda, bu müzeler yapı, içerik ve müzecilik yaklaşımları açısından ele alınacaktır.

SELÇUKLU UYGARLIĞI VE GEVHER NESİBE TIP TARİHİ MÜZESİ

Kayseri kent merkezinde yer alan Gevher Nesibe Medresesi ve Şifahanesi, Anadolu Selçuklu Devleti’nin bilim, tıp ve hayırseverlik anlayışını bir arada yansıtan özgün bir yapı topluluğudur. Çifte Medrese olarak da bilinen yapı, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan’ın kızı Gevher Nesibe Hatun’un vasiyeti doğrultusunda, ağabeyi Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1204–

1206 yılları arasında inşa ettirilmiştir. Medrese, şifahane ve bunlara bitişik bimarhaneden oluşan bu bütüncül düzen, dünyada ilk kez tıp eğitimi ile uygulamalı sağlık hizmetlerinin aynı kompleks içerisinde planlandığı örneklerden biri olmasıyla Selçuklu Dönemi’nin sağlık ve eğitim vizyonunu yansıtmaktadır.

Yapı, uzun yıllar boyunca ziyaretçilere açık olarak kullanılmış ve sınırlı ölçekte sergileme işleviyle gezilebilen bir mekân niteliği taşımıştır. 2011 yılında, 14.09.2011 tarihli Vakıflar Meclisi kararı doğrultusunda, bakım ve onarım çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait eserlerin sergilenmesi koşuluyla on yıl süreyle Kayseri Büyükşehir Belediyesine tahsis edilmiştir. Bu sürecin

Gevher Nesibe Sultan ile Selçuklu Suvari Birliği Komutanı'na Ait Gölge Çalışması

ardından yürütülen restorasyon, teşhir ve tanzim çalışmalarının tamamlanmasıyla yapı, 21 Şubat 2014 tarihinde Selçuklu Uygarlığı Müzesi adıyla, Selçuklu Dönemi'ne odaklanan ilk müze olarak ziyarete açılmış; 2024 yılında alınan belediye meclisi kararıyla yapının adı resmî olarak Selçuklu Uygarlığı ve Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Müze, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda dijital uygulamalar, etkileşimli sergileme yöntemleri ve erişilebilirlik odaklı düzenlemelerle Selçuklu kültürünü çok katmanlı bir anlatı içerisinde sunmaktadır. Zaman içerisinde gerçekleştirilen yenileme çalışmalarıyla sergi anlatısı güncellenmiş; Selçuklu Dönemi'ne ait arkeolojik buluntular, halı replikaları ve uluslararası koleksiyonlardan dijital içeriklerle kapsam genişletilmiştir. 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilen Gevher Nesibe Medresesi, Kayseri Büyükşehir Belediyesinin kültürel mirası koruma ve çağdaş müzecilik anlayışıyla kamusal alana taşıma yaklaşımını yansıtan önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir.

MİLLÎ MÜCADELE MÜZESİ

Kayseri Lisesi, diğer adıyla Taş Mektep, bir asrı aşkın süredir eğitim faaliyetlerini sürdüren ve Türkiye'nin kültürel ve siyasal yaşamında etkili olmuş pek çok ismi yetiştirmiş köklü bir eğitim kurumudur. Üç ayrı bloktan oluşan okulun tarihî binası, 2014 yılında İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanan protokol kapsamında belediyeye tahsis edilmiş; eğitim faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak amacıyla yapının güneyinde yeni bir okul

Millî Mücadele Müzesi

binası inşa edilmiştir. Tarihî yapı, gerçekleştirilen restorasyon ve düzenleme çalışmalarının ardından 2 Mayıs 2016 tarihinde Millî Mücadele Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

Müzenin sergileme kurgusu, Millî Mücadele Dönemi ve Eğitim Tarihi olmak üzere iki ana tema etrafında yapılandırılmıştır. Millî Mücadele Bölümü'nde, 1919-1923 yılları arasında Anadolu'da yaşanan askerî ve siyasal gelişmeler; özgün belgeler, dijital zaman çizelgeleri ve tematik canlandırmalar aracılığıyla kronolojik bir bütünlük içinde sunulmaktadır. Eğitim Tarihi Bölümü'nde ise Kayseri Lisesi'nin tarihsel misyonu, Millî Mücadele sürecinde cepheye katılan ve şehit düşen öğrenciler üzerinden ele alınarak, eğitim kurumlarının savaş koşullarında üstlendikleri toplumsal sorumluluk vurgulanmaktadır. Ayrıca müzeye dönüştürülmeden önce de lise bünyesinde, sınırlı ölçekte müze düzeninde kullanılan bir alanın bulunduğu bilinmektedir.

Millî Mücadele Müzesi'nin sergi içeriği, Millî Mücadele sürecini kronolojik ve tematik bir bütünlük içerisinde ele alan bölümlerden oluşmaktadır.

Sergi kurgusunda; Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girişini belgeleyen resmî evraklar, Millî Mücadele'nin başlangıç ve gelişim evrelerini aktaran görsel anlatımlar, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz gibi kritik aşamaları yorumlayan diorama ve canlandırmalar yer almaktadır. Bu anlatı, yalnızca askerî gelişmelere odaklanmakla sınırlı kalmayıp, dönemin toplumsal yapısını, basın faaliyetlerini ve kamusal mobilizasyonu da içeren bütüncül bir perspektifle ele alınmaktadır. Eğitim Tarihi Bölümü'nde ise Kayseri Lisesi'nin Millî Mücadele sürecindeki özgün konumu, cepheye katılan ve şehit düşen öğrenciler üzerinden tarihsel bir yorum çerçevesinde ziyaretçiye aktarılmaktadır.

Millî Mücadele Müzesi, Kayseri Lisesi öğrencilerinin Kurtuluş Savaşı sürecinde üstlendikleri rolü merkeze alarak, yerel bir eğitim kurumunun ulusal mücadele içerisindeki katkısını görünür kılmaktadır. Tarihsel belgeler ile çağdaş sergileme tekniklerini bir araya getiren müze, toplumsal belleğin aktarımında önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu yönüyle yapı, Kayseri Kültür Yolu güzergâhı üzerinde konumlanan ve yerel yönetim müzeciliğinin tarihsel bilinç oluşturmada oynadığı rolü ortaya koyan önemli duraklardan biri olarak değerlendirilmektedir.

AHI EVRAN ESNAF VE SANATKÂRLAR MÜZESİ

Ahi Evran Esnaf ve Sanatkârlar Müzesi, Kayseri'nin köklü ticaret geleneğini ve Ahilik kültürünü tarihsel süreklilik içinde ele alan önemli bir müze yapısıdır. Müze, Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran'ın yaşadığı mahallede, faaliyet gösterdiği kabul edilen tarihî zaviye binasında konumlanmaktadır. Bu yönüyle yapı, Ahilik düşüncesinin mekânsal belleğini ve Kayseri'nin esnaf-zanaatkarlık geleneğini birlikte yansıtan özgün bir kültürel miras alanı niteliği taşımaktadır. Yapı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen ilk restorasyonun ardından Kayseri Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği tarafından müze işleviyle kullanıma açılmıştır. Bu ilk dönemde sergileme anlayışı, ağırlıklı olarak esnaf çevrelerinden temin edilen nesnelerin vitrinlerde sunulduğu koleksiyon temelli bir yaklaşımla sınırlı kalmıştır. Gelişen müzecilik anlayışı doğrultusunda müze, 2022 yılında Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından yeniden restore edilerek çağdaş bir sergileme kimliği kazanmıştır. Güncel sergi kurgusu, Ahilik

düşüncesini yalnızca meslekler üzerinden değil, ahlaki ve toplumsal boyutlarıyla birlikte ele alan tematik bir yapıya sahiptir.

Müze içeriği, bakırcılık, kalaycılık, demircilik, bıçakçılık, marangozluk, ayakkabıcılık ve benzeri geleneksel zanaat dallarını tematik bölümler hâlinde ele almaktadır. Bu bölümlerde özgün üretim araçları, meslek canlandırmaları ve kısa tanıtım videoları aracılığıyla zanaat pratikleri aktarılmaktadır.

Sergi anlatısının merkezinde, Ahilik düşüncesinin “dürüstlük, adalet ve toplumsal sorumluluk” ilkeleri yer almakta; üretim süreci, yalnızca teknik bir faaliyet olarak değil, ahlaki bir sistemin parçası olarak yorumlanmaktadır. Ahi Evran Esnaf ve Sanatkarlar Müzesi, somut zanaat mirası ile somut olmayan kültürel mirası birlikte ele alan yaklaşımla, yerel

üretim kültürünün tarihsel sürekliliğini görünür kılmaktadır. Bu yönüyle müze, Kayseri Kültür Yolu Rotası üzerinde konumlanan ve yerel yönetim müzeciliğinin kültürel değerleri yorumlayarak aktarma potansiyelini ortaya koyan önemli duraklardan biri olarak değerlendirilmektedir.

VELİ ALTINKAYA BASIN MÜZESİ

Veli Altinkaya Basın Müzesi, Kayseri’de yürütülen yerel yönetim müzeciliği çalışmalarının, mahalle ölçeğinde koruma ve kültür öncelikli kalkınma politikalarıyla ilişkilendirildiği önemli örneklerden biridir. Tarihi Kayseri Mahallesi’nde yürütülen koruma ve işlevlendirme sürecini desteklemek amacıyla, Tacettin Veli Mahallesi’nde tescilli bir yapı Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek müze işleviyle yeniden kullanıma kazandırılmıştır. Bu yönüyle müze, yalnızca tematik bir içerik sunmakla kalmayıp, kentsel koruma politikalarının bir uzantısı olarak da değerlendirilmelidir.

Kayseri’nin basın tarihini belgelemeyi amaçlayan müze, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Gazeteciler Cemiyeti ve Erciyes Üniversitesi iş birliğiyle hayata geçirilmiştir. Müze fikri, 2019 yılında dönemin Kayseri Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Veli Altinkaya tarafından gündeme getirilmiş; Altinkaya’nın vefatının ardından bu girişim, mesleki mirasını yaşatmaya yönelik bir anı ve vefa projesi niteliği kazanmıştır. Müze, 24 Temmuz 2023 tarihinde, Gazeteciler ve Basın Bayramı kapsamında “Veli Altinkaya Basın Müzesi” adıyla ziyarete açılmıştır.

Müzenin sergi içeriği, Kayseri basın tarihini kronolojik ve tematik bir bütünlük içerisinde ele alan bölümlerden oluşmaktadır. Sergi kurgusunda, gazetecilik mesleğinde kullanılan yazılı ve görsel üretim araçları, erken dönem basın teknolojileri, yerel gazetecilik pratiğini yansıtan yayımlar ve görsel-işitsel materyaller yer almaktadır. Nostalji Odası, Basın Odası, Radyo Odası, Karanlık Oda, Haber Odası ve Video Odası gibi tematik alanlar aracılığıyla basın üretim süreçleri yalnızca teknik yönleriyle değil, toplumsal ve kültürel bağlarıyla birlikte yorumlanmaktadır. Bu yaklaşım, basın tarihini yaşayan bir kültürel miras unsuru olarak ele alan yorumlayıcı bir sergileme anlayışını ortaya koymaktadır.

Nostalji Bölümü

Veli Altinkaya Basın Müzesi, yerel basın tarihini belgeleyen koleksiyon yapısının ötesinde, gazetecilik pratiğinin kent belleğiyle kurduğu ilişkiyi görünür kılan bir müze örneğidir. Müze, hem mesleki hafızayı koruma hem de tarihi Kayseri Mahallesi’nin kültürel çekiciliğini artırma işleviyle, Kayseri Kültür Yolu güzergâhı üzerinde konumlanan önemli duraklardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle yapı, yerel yönetimlerin kültürel mirası tematik müzecilik aracılığıyla kamusal alana taşıma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Basın Bölümü

KORAMAZ VADİSİ MÜZESİ: BİR AŞK HİKÂYESİ

Koramaz Vadisi, doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 12 km boyunca uzanan ve Büyükbürüngüz, Subaşı, Küçükbürüngüz, Ağırnas, Turan, Vekse ve Bağpınar mahallelerini kapsayan; tarihî, doğal ve kültürel özelliklerini büyük ölçüde koruyabilmiş özgün bir kültürel peyzaj alanıdır. Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde kesintisiz yerleşime sahne olan vadi, çok katmanlı kültürel yapısı ve mimari mirasıyla dikkat çekmektedir. Sahip olduğu doğal ve kültürel değerler doğrultusunda Koramaz Vadisi, 14 Nisan 2020 tarihinde UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Vadinin kültürel mirasını görünür kılmak amacıyla, Ağırnas'ta yer alan ve 2002 yılında tescil edilen Çerkez Mustafa Bey Konağı, 2018 yılında başlatılan restorasyon çalışmalarının ardından müze işlevi verilerek yeniden düzenlenmiştir. Yapı, 16 Mayıs 2025 tarihinde, Koramaz Vadisi'nin somut ve somut olmayan kültürel mirasını "Bir Aşk Hikâyesi" teması çerçevesinde ele alan etnografik bir müze olarak ziyarete açılmıştır. Müzenin anlatı kurgusu, Türk ve Müslüman bir karakter olan Oğuz ile Rum ve Hristiyan bir karakter olan Suzan'ın aşk hikâyesi etrafında şekillenmekte; tarihsel bir belgeye dayanmayan bu kurgu, vadiye yüzyıllar boyunca farklı kimliklerin bir arada yaşama pratiğini simgesel bir anlatı aracılığıyla yorumlamaktadır.

Müzenin sergi içeriği, anlatının merkezinde yer alan karakterlerin yaşam evreleri üzerinden kronolojik bir düzen içinde yapılandırılmıştır. Bu anlatı çerçevesinde geleneksel düğün ve

yemek kültürü, taş işçiliği, su kültürü, üretim pratikleri ve gündelik yaşam unsurları tematik bölümler aracılığıyla ele alınmaktadır. Kaya oyma mekânlar, taş ocakları, zanaat atölyeleri, tarımsal üretim alanları ve kamusal mekânlara ilişkin canlandırmalar, seçilmiş eserler ve görsel anlatım araçlarıyla desteklenerek Koramaz Vadisi'nin kültürel belleği bütüncül bir bakış açısıyla ziyaretçilere sunulmaktadır.

Koramaz Vadisi Müzesi, anlatı temelli sergileme yaklaşımıyla bölgenin tarihi, kültürel ve toplumsal birikimini deneyim odaklı bir müze diliyle aktarmaktadır. Bu yönüyle müze, yalnızca bir sergi mekânı değil; birlikte yaşama kültürünü ve yerel belleği yorumlayarak aktaran çağdaş bir müzecilik örneği niteliği taşımaktadır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından geliştirilen bu yaklaşım, yerel yönetimlerin kültürel mirası koruma, yorumlama ve kamusal alana taşıma süreçlerinde etkin bir rol üstlenebileceğini göstermesi bakımından dikkat çekici bir model sunmaktadır.

